

Macurová, Zuzana

Ephraim Hochhauser a nově objevené malby z Třeště : příspěvek k problematice zkoumání portrétní malby raného novověku

Opuscula historiae artium. 2021, vol. 70, iss. 2, pp. 130-141

ISSN 1211-7390 (print); ISSN 2336-4467 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/144986>

Access Date: 06. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Ephraim Hochhauser a nově objevené malby z Třešťa

Příspěvek k problematice zkoumání portrétní malby raného novověku*

Zuzana Macurová

The article presents a newly identified set of portraits painted in the 1740s and 1750s by Ephraim Hochhauser (1691–1771), portraitist and member of the Vienna Academy of Arts. The paintings presented come from the château at Třešť and are today stored in the state château of Jaroměřice nad Rokytnou. The portraits depict prominent personalities of the military and political world of the 17th century and the first half of the 18th century, as well as several members of aristocratic families. Today, the collection consists of twenty-one canvases, with twenty works having a signature and date on the reverse. The client for this extensive and long-term commission was probably Field Marshal Philipp Ludwig von Moltke (1693–1780). It can be assumed that Ephraim Hochhauser also painted some of the other surviving portraits from the château at Třešť. However, the poor state of many of the canvases makes it impossible to make any more precise judgements about their authorship.

Keywords: Ephraim Hochhauser; portrait; the Von Moltke's; the Herberstein's; Třešť

Mgr. Zuzana Macurová, Ph.D.
Katedra dějin umění, Filozofická fakulta Univerzity
Palackého v Olomouci / Department of Art History,
Faculty of Arts, Palacký University Olomouc
e-mail: zuzana.macurova@upol.cz

Ephraim Hochhauser (1691–1771), malíř pocházející z hornouherské Banské Bystrice, předal v květnu roku 1754 vídeňské akademii přijímací práci – „*Probestück*“ – svůj autoportrét.¹ [obr. 1] Tímto činem upevnil své dlouhotrvající kontakty s touto významnou středoevropskou uměleckou institucí a 18. května následujícího roku se stal oficiálně jejím členem.² Malba o rozměrech 92 × 73,5 cm zachycuje umělce při práci – na stojanu v pravé části plátna prezentuje Hochhauser téměř dokončenou podobiznu mladé ženy, umělcův zrak však nesměřuje k malovanému obrazu, ale obrací se ven k divákovi. Kompozice je blízká autoportrétům Jana Kupeckého (1666–1740) z Rakouské galerie Belvedere (Österreichische Galerie) a pražské Národní galerie, na nichž se autor rovněž zobrazil při tvorbě.³ Hochhauser svou podobiznu situoval na tmavé pozadí, také on sám je oblečen do tmavého kabátce, ani šat ženy není nijak výrazně barevně akcentován. O to více však vyniká umělcova živoucí, ale klidná a delikátně modelovaná tvář, podaná kultivovaným malířským přednesem. Malba je plně koncentrovaná na to podstatné – tedy na prezentaci umělcovy schopnosti věrně a věcně zachytit a zprostředkovat lidskou tvář.

Bezmála o třicet let později ocenil Anton Weinkopf (1724–1808), sekretář a první historiograf vídeňské akademie, Hochhauserův autoportrét slovy: „*Das starke und zugleich angenehme Kolorit, die wahre Rundirung, und seine ganz eigene Manier macht das Bild schätzbar.*“⁴ Hochhauser se zde skutečně představil jako velmi schopný portrétista. Navzdory zřejmým uměleckým kvalitám a patrně i velmi dobrému postavení, kterému se ve své době těšil, je však z jeho tvorby dnes znám jen nepatrný zlomek. Což se ostatně týká i řady dalších tehdy vyhledávaných a ceněných, nyní však polozapomenutých, portrétistů. Z Hochhauserových současníků můžeme zmínit například

Johanna Petera Koblera, Franze Zumpeho, Franze Messnera (1728–1773), Johanna Baptistu Gluncka (1695–1774) či jeho syna Antona Gluncka (1728–1799). Všichni jmenovaní byli spojeni s vídeňským akademickým prostředím a bezpochyby se ve své době těšili jistému postavení, jejich tvorba je však dosud probádána jen velmi málo, případně vůbec. Důvody tohoto fragmentárního poznání portrétní malby v raném novověku a jejich tvůrců jsou různé, stejně jako jsou rozmanitá i specifika a úskalí, která bádání nad tímto typem děl přinášá. Tím prvním je samozřejmě obrovské množství materiálu. Podobizny tvořily přirozenou, a hlavně nesmírně početnou část výzdoby (nejen) aristokratických interiérů raného novověku. Ovšem jen malá část z tohoto obrovského souboru je dnes autorsky určena, badatelé jsou tak výrazně limitováni nedostatkem komparačního materiálu, o nějž by se mohli opřít při atribuci nesignovaných maleb. Řada podobizen je navíc v současné době poměrně špatně dostupná – uzavřená v depozitářích a soukromých sbírkách. Ani studium dobových inventářů bohužel nepřinášá do problematiky více světla, portrétům v nich není zpravidla věnováno příliš mnoho pozornosti. Obvykle se tyto prameny omezují pouze na lakonické informace o počtu děl, s občasným doplněním materiálu a barvy rámu. Dalším výrazným problémem je pak „dvojí anonymita“ řady portrétů – tedy nejen anonymita autorská, ale i námětová. U mnohých pláten dnes nevíme, koho vlastně zachycují, jelikož se v průběhu času a rozličných osudů děl tyto informace vytratily. Ztráta této zásadní obsahové složky, na niž se přirozeně vážou i otázky po funkci, významu a umístění díla, výrazně eliminuje další badatelské možnosti. Nově identifikovaná díla Ephraima Hochhausera pocházející ze zámku v Třešti nás však upozorňuje, že při zkoumání portrétní malby, zejména autorského určení, je nutné brát do úvahy i další faktory.

Ephraim Hochhauser se narodil roku 1691 v dnešní Banské Bystrici, přesné datum není známo.⁵ Nejasné je i jeho školení. Anna Schirlbauer, autorka jediné ucelenější studie o Hochhauserovi, navrhuje jako jednu z možností, kde mohl Hochhauser získat či prohloubit své malířské vzdělání, ateliér již zmíněného Jana Kupeckého.⁶ Jakékoli přímé doklady o Hochhauserově školení u Kupeckého, případně kdekoli jinde, však dosud postrádáme a utajeny nám prozatím zůstávají i první samostatné umělecké kroky.

V pramenech se Ephraim Hochhauser poprvé objevuje až roku 1724, kdy tehdy již třiatřicetiletý malíř obdržel třicet zlatých za blíže nespecifikovanou práci pro císařského tajného radu a majitele panství Jaroměřice nad Rokytinou – Jana Adama z Questenbergu (1678–1752).⁷ Vzhledem k jasné specializaci lze předpokládat, že pro hraběte maloval portrét či portréty, případně kopie podobizen. V následujících letech Hochhauserových služeb využívali i další příslušníci vídeňských aristokratických kruhů. Doložena je jeho práce pro polního maršála, generála kavalérie

1 – Ephraim Hochhauser, **Autoportrét**, 1754. Vídeň, Akademie der bildenden Künste

2 – Ephraim Hochhauser, **Johann Josef Philipp Harrach**, 1740. Státní zámek Jaroměřice nad Rokytinou

a vlastníka zámku v Bystrém, Franze Rudolpha hraběte Hohenems (1686–1756).⁸ V průběhu čtyřicátých let portrétoval Petera Antona barona Hillebrand von Prandau (1676–1767) a několik členů jeho rodiny.⁹ V té době již máme prokázány také blízké kontakty s vídeňskou akademií. Roku 1741 je Hochhauser veden jako člen nově zformované *Frei-Compagnie*, sboru ustaveného z důvodu obav před hrozící invazí pruského vojska a tvořeného členy a studenty akademie.¹⁰ O čtyři roky později jeho jméno nalezneme v seznamu malířů tzv. *Classe première* vídeňské akademie, společně například s Paulem Trogerem (1698–1762) či Martinem Meytensem ml. (1695–1770).¹¹ A jak již bylo zmíněno, 18. května 1755, tedy rok poté, co předložil akademikům svůj autoportrét, mu byl udělen dekret stvrzující jeho příslušnost k akademické obci.

Do padesátých let, kdy se Hochhauser stal řádným členem akademie, jsou datována ještě další tři dnes známá a publikovaná díla – portrét polního maršála císařské armády Philippa Ludwiga von Moltke (1693–1780) z roku 1751, nacházející se ve sbírkách vídeňského Vojenského historického muzea (Heeresgeschichtliches Museum), podobizna Franze Leopolda von Nádasdy (1708–1783), kterou už známe pouze z grafického provedení, a portrét švédského krále Gustava II. Adolfa (1594–1632), prezentovaný před několika lety na výstavě *Albrecht z Valdštejna a jeho doba* ve Valdštejnské jízdárně v Praze.¹² Poslední zmíněné plátno se nachází v mobiliárním fondu státního zámku Jaroměřice nad Rokytnou, s tamními questenberskými sbírkami jej však spojit nelze. Do Jaroměřic se malba dostala až v souvislosti s konfiskacemi po druhé světové válce, předtím se dlouhá desetiletí nacházela na zámku v Třešti. Dílo, signované a datované rokem 1754, je ovšem součástí mnohem většího portrétního cyklu, k jehož vzniku výrazným způsobem přispěl právě Ephraim Hochhauser.

V inventářích třeštského zámku, dochovaných bohužel až pro 19. století, se pod položkou číslo 254 nachází stručný zápis zmiňující staré rodinné portréty v počtu 100 kusů.¹³ Po druhé světové válce se tyto podobizny dostaly do fondu zámku Jaroměřice nad Rokytnou. I dnes se jich tam nachází několik desítek. Samozřejmě se nejedná o homogenní celek – plátna vznikala či byla získávána v průběhu mnoha desetiletí a na jejich realizaci se uplatnili různí umělci. Dvacet obrazů z tohoto nejednotného souboru je však na rubu opatřeno signaturou Ephraima Hochhausera a datováno do čtyřicátých a padesátých let 18. století. Výrazně se nám tím rozšiřuje Hochhauserovo známé oeuvre. Jeden další portrét lze navíc tomuto malíři připsat na základě shodného uchopení díla po formální i malířské stránce. Většina pláten zachycuje osobnosti politického, zejména vojenského světa aktivní v 17. století a v první polovině 18. století. Doplnuje je několik dalších podobizen příslušníků středoevropských aristokratických rodin.

3 – Ephraim Hochhauser, **Marie Antonie von Lamberg, rozená von Heussenstamm**, 1751. Státní zámek Jaroměřice nad Rokytnou

Signovaná a datovaná díla¹⁴

1. Marie Amálie Habsburská, 1740

plátno, 93 × 71 cm, značeno na rubové straně: *Copiam hanc fecit; Ephraim Hochhauser; Vienna 1740.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 1405; provenience: zámek Třešť, číslo 84

Marie Amálie arcivévodkyně Habsburská (1701–1756), dcera císaře Josefa I. (1678–1711) a Amálie Vilemíny Brunšvic-ko-Lüneburské (1673–1742), je zachycena ve žlutých šatech a modrém plášti s hermelínovou podšívkou; živůtek s širokou dekoltaží je bohatě zdoben perlami. Perlové šperky jsou rovněž součástí vyčesaného účesu. Pozadí je tmavé. Podobizna arcivévodkyně byla komponována do oválu, stejně jako další díla z této galerie. Ephraim Hochhauser jako předlohu využil grafický portrét vyhotovený po sňatku arcivévodkyně s Karlem VII. Albrechtem (1697–1745) roku 1722, avšak ještě před jeho jmenováním bavorským vévodou a kurfiřtem roku 1726.¹⁵ Autor grafické předlohy není znám.

2. Johann Josef Philipp Harrach, 1740

plátno, 92 × 69 cm, značeno na rubové straně: *Ephraim Hochhauser Pinxit; Vienna; 1740.*

4 – Ephraim Hochhauser, **Philipp Ludwig von Moltke**, 1751. Státní zámek Jaroměřice nad Rokytnou

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 1404; provenience: zámek Třešť, číslo 92 [obr. 2]

Johann Josef Philipp hrabě Harrach (1678–1764), vojevůdce, který se s pěším plukem č. 47 účastnil tažení do Itálie a tureckých bojů, od roku 1723 s hodností polního maršála, je zachycen v kovovém zdobeném kyrysu, pod nímž má modrý kabátec se zlatou výšivkou.¹⁶ Přes levé rameno mu splývá bílý plášť řádu německých rytířů, jehož členem se stal roku 1712. Na řád odkazuje rovněž kříž, který má hrabě pověšen na hrudi. Podobizna vznikla rok po Harrachově jmenování prezidentem Dvorské válečné rady.

3. Fridrich II. Veliký, 1747

plátno, 91 × 67 cm, značeno na rubové straně: *Copiam hanc fecit Ephraim Hochhauser Ao 1747.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 4175; provenience: zámek Třešť, číslo 73

Pruský král, braniborský kurfiřt a neuchátelský kníže Fridrich II. Veliký (1712–1786) stojí k divákovi bokem, avšak otáčí k němu svou tvář. Friedrich je oděn v kovovém kyrysu, pod nímž má tradiční kabátec v barvě pruské modři s vysokými červenými vyšívanými manžetami. Červený plášť, sepnutý na levém rameni, je poset vyšívanými korunkami, podšitý hermelínem a z velké části zakrývá oranžovou šerpu Řádu černé orlice. Kompozice vychází z často kopírovaného portrétu Fridricha jako korunního prince, který namaloval roku 1739 Antoine Pesne (1683–1757).¹⁷ Hochhauser jej mohl znát z četných kopií, případně grafických listů.

4. Marie Antonie von Lamberg, roz. von Heussenstamm, 1751

plátno, 84 × 66 cm, značeno na rubové straně: *Hoc Originale Pinxit Ephraim Hochhauser, Viennae 1751.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 1407; provenience: zámek Třešť, číslo 26 [obr. 3]

Marie Antonie roz. von Heussenstamm (1729–?) byla dcerou Karla Josefa Heussenstamm-Gräfenhausen-Starhemberg (†1758) a Josephy Benigny von Heussenstamm, roz. Petazzi von San Servolo und Castel Nuovo. Hraběnka je oděna v šedomodrých šatech se zlatou výšivkou a širokými krajkovými rukávy. Na lokty jí splývá tmavě modrý plášť. Pravou rukou si přidržuje růžovou stuhu, uvolněnou z pramene vlasů. Hochhauser podobiznu namaloval tři roky po sňatku Marie Antonie s Johannem Josephem z Lambergu (1706–1762) 18. října 1748.

5. Marie Philippina Herberstein, roz. von Moltke, 1751

plátno, 88 × 61 cm, značeno na rubové straně: *Hoc Originale Pinxit Ephraim Hochhauser, Viennae 1751.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 4093; provenience: zámek Třešť, bez čísla

5 – Ephraim Hochhauser, **Johann Franz von Gronsfeld-Bronckhorst**, 1754. Státní zámek Jaroměřice nad Rokytnou

Marie Philippina (1732–1804) byla jediným dítětem již zmíněného polního maršála Philippa Ludwiga von Moltke, jehož portrét (dnes ve sbírkách vídeňského Vojenského historického muzea) namaloval Hochhauser roku 1751, a manželkou Josefa Johanna Herbersteina (1727–1809), který od roku 1754 spravoval třeštské panství. Marie Philippina je oděna v modrých šatech se stříbrnou výšivkou. Pravou rukou si přidržuje červený plášť vlající v bohatých záhybech kolem jejího těla. Stejně jako u dalších děl je její postava umístěna na tmavé pozadí a malba je komponována do oválu.

6. Philipp Ludwig von Moltke, 1751

plátno, 89,5 × 69 cm, značeno na rubové straně: *Hoc Originale Pinxit Ephraim Hochhauser, Viennae 1751.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 4094; provenience: zámek Třešť, bez čísla [obr. 4]

Základní kompozice malby je shodná s Moltkeho portrétem z vídeňského Vojenského historického muzea, namalovaným ve stejném roce. Postava polního maršála je výrazně natočena, tvář obrací k divákovi, v pravé ruce třímá velitelskou hůl. Na rozdíl od vídeňské podobizny, kde je Moltke zachycen v bílém kabátku oblečeném přes kyrys, je na třeštském plátně oděn v kyrysu, pod kterým má červený

6 – Ephraim Hochhauser, **Johann Anton Locatelli**, 1754. Státní zámek Jaroměřice nad Rokytnou

kabátec s širokými bílými manžetami. Přes levé rameno má přehozen modrý plášť se zlatou výšivkou.

7. *Maria Josefa Wurmbrand-Stuppach, roz. Trauttmansdorff, 1751*

plátno, 79 × 63,5 cm, značeno na rubové straně: *Copiam hanc fecit Ephraim Hochhauser, Viennae Ao 1751.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 4107; provenience: zámek Třešť, číslo pod rámem

Třešťská podobizna Marie Josefy (1697–1764), dcery Franze Ehrenreicha von Trauttmanndorff (1662–1719) a Maximiliany Christiny Trauttmansdorff-Weinsberg (1666–1730), vznikla roku 1751, Hochhauserovi však musela posloužit poněkud starší předloha. Choť Rudolfa von Wurmbrand-Stuppach (1682–1731) je na portrétu zachycena v mladém věku, přibližně kolem dvaceti až třiceti let. Je oděna do šedých šatů se zlatou výšivkou. Kolem ramen, na něž jí spadají lokny, má volně přehozený plášť z modrého sametu s červenou podšívkou.

8. *Gustav II. Adolf, 1754*

plátno, 90 × 67 cm, značeno na rubové straně: *Copiam hanc fecit Ephraim Hochhauser, Viennae Ao 1754.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 4115; provenience: zámek Třešť, číslo 91

Podobizna švédského krále a výrazné postavy třicetileté války Gustava II. Adolfa byla doposud jako jediná z celé série publikována.¹⁸ Hochhauser při realizaci navázal na grafický portrét od Paula Pontia (1603–1658) vyhotovený podle předlohy Anthonise van Dyck (1599–1641).¹⁹ Kompozici však obohatil o poněkud nepřesně provedenou švédskou královskou korunu, kterou umístil za pravé rameno mocnáře. Zda pracoval přímo s Pontiovým tiskem, případně s některou z mladších variant, ať již grafických, či malířských, dnes nelze s jistotou určit.

9. *Johann Franz von Gronsfield-Bronckhorst, 1754*

plátno, 92 × 70 cm, značeno na rubové straně: *Copiam hanc fecit Ephraim Hochhauser Vienna Ao 1754.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 1414; provenience: zámek Třešť, číslo 43 [obr. 5]

Johann Franz von Gronsfield-Bronckhorst (1640–1719), polní maršál účastnící se bojů v Bavorsku během války o španělské dědictví, je zachycen ve zbroji.²⁰ Přes pravé rameno má přehozen červený plášť. Pravice, v níž pevně svírá maršálkou hůl, spočívá na přílbě. V době vzniku portrétu byl maršál již pětatřicet let po smrti. Hochhauser svou malbu vytvořil na základně dnes neznámého obrazového zdroje. Posloužit mu rovněž mohly grafické předlohy – v úvahu připadají grafické portréty Martina Bernigerotha (1670–1733)²¹

7 – Ephraim Hochhauser, **Albrecht z Valdštejna**, 1754. Státní zámek Jaroměřice nad Rokytnou

či Eliase Christopa Heisse (1660–1731),²² ani jeden však plně neodpovídá kompozici Hochhauserovy malby.

10. *Josef Lothar von Königsegg-Rothenfels, 1754*

plátno, 95,5 × 67 cm, značeno na rubové straně: *Copiam hanc fecit Ephraim Hochhauser, Vienna Ao 1754.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 4205; provenience: zámek Třešť, číslo strženo

Polní maršál, císařský diplomat a v letech 1736 až 1738 prezident Dvorské válečné rady Josef Lothar von Königsegg-Rothenfels (1673–1751) je rovněž oděn ve zbroji, přes kyrys má však oblečen bílý vojenský kabátec s červenými klopmi a manžetami.²³ V pravé ruce přidržuje maršálkou hůl opřenou o stolek. Na prsou má hrdě pověšený Řád zlatého rouna, který obdržel roku 1731. Ani v tomto případě není Hochhauserova předloha přesně identifikována, i zde se však mohl opřít o grafické podobizny, konkrétně tisk Martina Bernigerotha z roku 1723,²⁴ případně portrét Johanna Christopa Sysanga (1703–1757) publikovaný roku 1745 ve 106. díle *Europäischer Staats-Secretarius* Moritze Georga Weidmanna.²⁵

11. *Johann Anton Locatelli*, 1754

plátno, 98,5 × 68,5 cm, značeno na rubové straně: *Copiam hanc fecit Ephraim Hochhauser, Viennae Ao 1754.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 1421; provenience: zámek Třešť, číslo 71 [obr. 6]

Stejně jako další příslušníci císařských vojsk v třeštské galerii, i Johann Anton Locatelli (†1732) je zachycen ve zbroji – zdobném kyrsu. V pravé ruce třímá velitelskou hůl odkazující na jeho hodnost polního podmaršálka, kterou zastával od roku 1723.²⁶ Levou ruku pak má ležérně opřenou v bok. Předloha, podle níž by Hochhauser vytvořil Locatelliho podobiznu, zatím není známa.

12. *Otto Ferdinand Traun-Abensberg*, 1754

plátno, 94 × 69 cm, značeno na rubové straně: *Copiam fecit Ephraim Hochhauser, Viennae Ao 1754.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 4172; provenience: zámek Třešť, číslo 45

Dalším mužem ve zbroji je Otto Ferdinand Traun-Abensberg (1677–1748), rakouský polní maršál, účastník bojů na Apeninském poloostrově a v Uhrách, který se později zapojil rovněž do války o rakouské dědictví.²⁷ Také on drží v levé ruce maršálkou hůl a přes rameno má přehozen červený plášť. Roku 1744 byl Traun-Abensberg za své služby odměněn Řádem zlatého rouna, vyznamenání se však na podobizně nenachází, Hochhauser tedy patrně využil dílo, které vzniklo ještě před tímto datem.

13. *Albrecht z Valdštejna*, 1754

plátno, 94 × 65 cm, značeno na rubové straně: *Copiam hanc fecit Ephraim Hochhauser Vienna Ao 1754.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 4209; provenience: zámek Třešť, číslo 40 [obr. 7]

U podobizny Albrechta z Valdštejna (1583–1634) vycházel Ephraim Hochhauser z grafiky, kterou vyhotovil Pieter II. do Jode (1606–1674) podle portréту Anthonise van Dyck z roku 1629.²⁸ Oproti rytině došlo jen ke dvěma drobným změnám – skaliska tvořící pozadí grafiky byla nahrazena jednolitou monochromní plochou a Valdštejnova ruka nově spočívá na přilbě namalované v dolní části plátna.

14. *Bertram Anton Wachtendonk*, 1754

plátno, 90 × 67 cm, značeno na rubové straně: *Copiam hanc fecit Ephraim Hochhauser, Viennae Ao 1754.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 4199; provenience: zámek Třešť, číslo 37

Bertram Anton svobodný pán von Wachtendonk (1674–1720), od roku 1716 polní podmaršálek v císařském vojsku, je zachycen v leštěné plátové zbroji.²⁹ Jeho trup je výrazně

natočen, hlava je však pojata téměř en face. Na úspěšnou kariéru v císařském vojsku odkazuje velitelská hůl, kterou Wachtendonk svírá ve své pravé ruce. Kříž zavěšený na hrudi pak informuje o spřízněnosti s řádem německých rytířů. Předloha plátna nebyla zatím identifikována.

15. *Karl Alexander Württemberský*, 1754

plátno, 102 × 69 cm, značeno na rubové straně: *Copiam hanc fecit Ephraim Hochhauser Viennae Ao 1754.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 4090; provenience: zámek Třešť, číslo 39

Karl Alexandr (1684–1737) se v císařských službách účastnil války o španělské dědictví i protitureckých bojů, také on je proto na portrétu prezentován jako vojevůdce ve zbroji, doplněné červeným pláštěm s hermélínovou podšívkou. Nechybí ani Řád zlatého rouna zavěšený na červené stuze, který Karel Alexandr obdržel roku 1721. V císařských službách setrval i po roce 1733, kdy se stal vládnoucím württemberským vévodou.³⁰ Hochhauserova podobizna je blízká grafickému portrétu vydanému Ferdinandem Stenglinem (činný ve Stuttgartu přibližně od 1710 do 1738).³¹

16. *Georg Olivier Wallis*, pol. 18. století

plátno, 94 × 65,5 cm, značeno na rubové straně: *Copiam hanc fecit Ephraim Hochhauser, Viennae Ao 1754.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 4206; provenience: zámek Třešť, číslo 75

Georg Olivier hrabě Wallis (1673–1744) byl císařský polní maršál, v průběhu let guvernér Messiny a Mohuče, a hlavní velitel vojsk v rakousko-turecké válce (1736–1739). Po prohrané bitvě u Grocky 22. července 1739 byl zbaven velení, všech vojenských hodností a několik měsíců vězněn na Špilberku.³² Omilostnění se dočkal až z rukou Marie Terezie. Hrabě Wallis je zobrazen ve zbroji, s širokou červenou šerpou kolem pasu. Z portrétu na nás shlíží poměrně mladá tvář, jako předloha tedy musela posloužit grafika či malba z dřívějších let jeho kariéry.³³

17. *Kateřina I. Alexejevna*, 1755

plátno, 91 × 63 cm, značeno na rubové straně: *Copiam hanc fecit Ephraim Hochhauser, Viennae 1755.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 4118; provenience: zámek Třešť, číslo 102

Kateřina I. Alexejevna (1684–1727), ruská carevna v letech 1725 až 1727, je jako jediná zachycena z profilu. Panovnice je oděna ve zlatých šatech, modré šerpě a hermélínovém plášti. Tmavě vyčesané vlasy jsou na temeni připevněny perlovými sponami. I tento panovnický portrét doplnil Hochhauser korunou, stejně jako v případě švédské koruny však nevycházel historických reálií. Podobizna navazuje

na jeden z typů oficiálních podobizen ruské carevny.³⁴ Zda Hochhauser pracoval s malovanou kopií či grafickou variantou, není možné určit.

18. *Johann Bernhard Pálffy z Erdödu, 1756*

plátno, 96 × 63 cm, značeno na rubové straně: *Copiam hanc fecit Ephraim Hochhauser Viennae 15 Januari Ao 1756.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 1398; provenience: zámek Třešť, číslo 38

Johann Bernhard Pálffy z Erdödu (1663–1751), polní podmaršálek, chorvatský bán, od roku 1741 uherský palatin, nositel Řádu zlatého rouna a skutečný tajný rada Marie Terenzie, je stejně jako předchozí vojevůdci oděn v kyrysu doplněném červeným pláštěm.³⁵ Pravou rukou ležérně přidržuje velitelskou hůl. I v tomto případě Hochhauser pracoval se starší předlohou – mohl jím být Pálffyho portrét recentně připsaný Franzi Antonu Palkovi (1717–1755), nacházející se dnes ve fondu státního hradu Pernštejn.³⁶

19. *Claude Alexandre de Bonneval, 1756*

plátno, 89 × 73 cm, značeno na rubové straně: *Copiam hanc fecit Ephraim Hochhauser Viennae 1756.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 4207; provenience: zámek Třešť, číslo strženo

Pařížský rodák Claude Alexandre de Bonneval (1675–1747) zahájil svou vojenskou dráhu ve francouzském loďstvu.³⁷ Po neshodách s velením však na jaře roku 1706 vstoupil do císařských služeb, v nichž se úspěšně zúčastnil války o španělské dědictví i bojů s Osmanskou říší. Bouřlivá povaha, nevázaný život a neúcta k autoritám jej však nakonec dovedly před válečný soud, byl zbaven všech titulů, hodností i vyznamenání a po ročním věznění odešel do exilu. Své četné vojenské znalosti a zkušenosti poté nabídl sultánu Ahmedu III. Z plátna shlíží sebevědomý prostovlasý muž oděný v kyrysu a hnědém kabátci. Levou ruku má položenou na přílbě, pod níž je umístěná velitelská hůl. Předloha není identifikována.

20. *Sigbert von Heister, 1758*

plátno, 92 × 66 cm, značeno na rubové straně: *Copiam hanc fecit Ephraim Hochhauser; Ao 1758.*

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 1415; provenience: zámek Třešť, číslo strženo

Sigbert von Heister (1646–1718) se účastnil bojů s Turky a s Francií a velel císařským vojskům v Uhrách během Rákócziho povstání.³⁸ Rovněž jeho podobizna je pojata velmi konvenčně – polní maršál je zobrazen ve zbroji, s velitelskou hůl v pravé ruce. Pozadí je zčásti tvořeno červenou drapérií. I v tomto případě mohl znát Hochhauser Heisterovu podobu pouze ze starších děl, patrně grafických listů,

ty však nebyly plně využity.³⁹ Nelze vyloučit ani možnost, že kopíroval starší malovanou podobiznu.

Již při letmém pohledu na stručně představená díla je zřejmé, že pokud by Hochhauser své malby nesignoval, s jeho jménem bychom některé z nich spojili jen velmi obtížně. Patrně bychom ani neuvažovali nad tím, že všech dvacet děl vzniklo v ateliéru jednoho umělce. Na první pohled je totiž zřejmá stylová rozdílnost a kolísavá kvalita jednotlivých maleb, která vychází ze samotného způsobu Hochhauserovy práce na této zakázce – většina pláten totiž zachycuje osobnosti, s nimiž se malíř nikdy nesetkal. Z nápisů na zadních stranách plátna vyplývá, že roku 1751 přímo portrétoval tři osoby z cyklu – Marii Antonii von Lamberg, rozenou von Heussenstamm, Marii Philippinu Herberstein, rozenou von Moltke, a Philippa Ludwiga von Moltke. K této skupině, opatřené na rubu nápisem „*Hoc Originale Pinxit Ephraim Hochhauser*“, lze přiřadit ještě podobiznu Johanna Josefa Philippa Harracha. U zbylých šestnácti třešťských maleb je výslovně uvedeno, že se jedná o kopie. Při jejich realizaci byl Hochhauser odkázán na předlohy, ať již grafické, či malířské, z nichž vycházel a které výrazným způsobem determinovaly výslednou podobu děl. Patrně je to zejména na tvářích, které jsou v těchto případech unifikovány a postrádají charakterizující, individualizované rysy, stejně jako živost a přesvědčivost Hochhauserových portrétů vyhotovených podle pózujiících modelů. Některá plátna postrádají i charakteristickou střízlivou modelaci (např. podobizny Gustava II. Adolfa, Albrechta z Valdštejna či Kateřiny I. Alexejevny), kterou však nacházíme u jedné nesignované malby, již lze rovněž nově Hochhauserovi připisat:

21. *Portrét rakouského generála, 40. léta 18. století*

plátno, 87 × 68 cm

SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 1409; provenience: zámek Třešť, číslo 16 [obr. 8]

Podle dodatečně nalepeného štítku v pravém dolním rohu malba zachycuje polského krále a litevského velkovévodu Stanislava I. Leszczyńskiego (1677–1766). Tomu však odpovídá jak fyziognomie portrétovaného, tak absence jakýchkoli panovníckých atributů. Muž je oděn do bílého kabátce s modrými manžetami, přes který má upevněn zdobný kyrys. V celkové kompozici i v řadě detailů (např. záhyby fiží, paruka) se malba shoduje s podobiznou Johanna Josefa Philippa hraběte Harracha (inv. č. JR 1404; viz obr. 2). S největší pravděpodobností se tak jedná o dalšího vysoce postaveného příslušníka rakouské armády.

Tvorba Ephraima Hochhausera se nám tedy celkově rozrůstá o dvacet jedna nově identifikovaných pláten – dvacet

signovaných a jedno připsané. V obrazové sbírce třeštského zámku se však s velkou pravděpodobností nachází Hochhauserových maleb ještě víc. S přihlédnutím k vojensko-politické tematice většiny pláten se nabízejí například podobizny prince Evžena Savojského (1663–1736), císařských polních maršálů Leopolda Josefa Dauna (1705–1766) a Sigmunda Joachima von Trautmansdorff (1636?–1706) nebo britského krále Jiřího II. (1683–1760) či falckého kurfiřta Karla III. Filipa (1661–1724).⁴⁰ Malby jsou však v poměrně špatném stavu, který v podstatě znemožňuje vyslovit jakékoli přesnější soudy týkající se autorství. K atribuci se tak bude možné vyjádřit až po případném důkladnějším technologickém průzkumu a restaurování.

Plně vysvětlena prozatím není ani otázka objednavatele Hochhauserovy série, řada indicií nás však vede poměrně jasným směrem. V polovině 18. století, tedy v době vzniku maleb, patřila Třešť rodu Herbersteinů. Od roku 1754 až do počátku 19. století panství spravoval Josef Johann Herberstein, manžel Marie Philippiny, rozené von Moltke, která je na jednom z obrazů zachycena. Vedle jejího portrétu se nám dochovala rovněž podobizna jejího otce, polního maršála Philippa Ludwiga von Moltke. S ohledem na další portrétované osobnosti lze iniciátory Hochhauserových třeštských pláten bezpochyby hledat v těchto kruzích. Přičemž hlavní impuls s velkou pravděpodobností vzešel právě od polního maršála von Moltke, jenž se sám nechal Hochhauserem minimálně dvakrát portrétovat a s ohledem na svou kariéru v císařském vojsku měl k tematice, která identifikovaným obrazům dominuje, poměrně blízko.

Hochhauserova série z Třeště velice dobře ilustruje několik zásadních problémů, s nimiž se při pokusech o atribuci portrétních děl raného novověku setkáváme. Velmi často jsme silně limitováni stavem maleb, případně pozdějšími zásahy, které znesnadňují a někdy až znemožňují autorské určení, přestože máme dostatečné množství komparačního materiálu. Hochhauserovy malby však svou nesourodostí odkrývají i další aspekt, který je nutné brát v úvahu. V raném novověku vedly k objednávaní (a též nakupování, darování i dostávání) portrétů rozličné motivace, ambice a cíle, které vycházely nejen z požadavku adekvátně prezentovat rod

8 – Ephraim Hochhauser, **Portrét rakouského generála**, 40. léta 18. století. Státní zámek Jaroměřice nad Rokytnou

a jeho význačné představitele, ale též demonstrovat loajalitu k panovnické dynastii, společenské vazby a kontakty, případně i zájmy a záliby. Vedle tváří členů rodu tak na stěnách zámku a paláců našly své místo rovněž podobizny panovníků, spřízněných a spřátelených rodin i významných osobností tehdejšího světa. Barokní malíři tedy poměrně často získávali zakázky na zobrazení osobností, s nimiž se nikdy nesetkali. Při vytváření četných kopií a variant proto museli vycházet z jiných zdrojů – malovaných portrétů jiných tvůrců, případně grafických předloh. Tyto obrazové zdroje však mohly poměrně zásadně zkreslit a znejasnit osobní rukopis tvůrce, a tím výrazně ztížit autorské určení těchto děl.

Původ snímků – Photographic credits: 1: Akademie der bildenden Künste Wien; 2–8: Národní památkový ústav, územní památková správa v Českých Budějovicích

Poznámky:

* Tato studie vznikla za podpory projektu OA ITI – ARTECA: Pokročilé fyzikálně-chemické metody ve výzkumu a ochraně kulturního a uměleckého dědictví, CZ.02.1.01/0.0/0.0/17_048/0007378 financovaného z EFRR/ESF.

¹ Vídeň, Gemäldegalerie der Akademie der bildenden Künste, inv. č. 110. Srov. Anton Weinkopf, Beschreibung der Kaiserl. Königl. Akademie der bildenden Künste 1783, in: *Anton Weinkopf's Beschreibung der k. k. Akademie der bildenden Künste in Wien, 1783 und 1790*, Wien 1875, s. 23. – Heribert Hutter, *Aufnahmewerke. Ein Auswahl von Preis- und Aufnahmewerken aus den Jahren 1750–1815*,

Wien 1975, s. 9, č. kat. 1 (cituje Akademie-Matrikeln MDCCL, fasc. 37 „Herr Ephraim Hochhauser, von Neusol aus Ungarn gebürtig, Portrait-Mahler. Erwehlt den 2. Julii 1752. Gibt den 6. May 1754 ein Bild 2 Schuh 11 Zoll hoch, und 2 Schuh 4 Zoll breit. Vorstellend sein eigenes Portrait wie er ein Frauenzimmer mahlet. Empfangt sein Decret den 3. Junii 1755 de dato 18. May.“). – Walter Cerny, *Die Mitglieder der Wiener Akademie. Ein geschichtlicher Abriss auf Grund des Quellenmaterials des Akademiearchivs von 1751 bis 1870*, Wien 1978, s. 19. – Renate Trnek, *Gemäldegalerie der Akademie der bildenden Künste in Wien. Illustriertes Bestandsverzeichnis*, Wien 1989, s. 114. – GK [Klára Garas], Ephraim Hochhauser, Önarckép / Self-portrait, in: Géza Galavics (ed.), *Barokk művészet közép-európában / Baroque Art in Central Europe*, Budapest 1993, s. 207–209,

- č. kat. 47. – Renate Trnek, *Die Gemäldegalerie der Akademie der bildenden Künste in Wien. Die Sammlung im Überblick*, Wien – Köln – Weimar 1997, s. 234–235. – mk [Michael Krapf], Ephraim Hochhauser, Selbstbildnis an der Staffelei, in: Renate Trnek (ed.), *Selbstbild. Der Künstler und sein Bildnis*, Ostfildern 2004, s. 158–159, č. kat. 52. – Anna Schirlbauer, Malier Ephraim Hochhauser. Najstarší člen viedenskej Akadémie zo Slovenska, *Pamiatky a múzeá*, 2018, č. 2, s. 10–11.
- ² Weinkopf (pozn. 1), s. 23. – Walter Wagner, *Die Geschichte der Akademie der Bildenden Künste in Wien*, Wien 1967, s. 422. Ke konkrétnímu datu získání dekretu viz Schirlbauer (pozn. 1), s. 8.
- ³ Jan Kupecký, *Vlastní podobizna s portrétem muže*, Österreichische Galerie Belvedere, Vídeň, inv. č. 4939; Jan Kupecký, *Vlastní podobizna s portrétem manželky*, Národní galerie v Praze, inv. č. O 2657. Srov. Eduard A. Safarik, *Johann Kupecky (1666–1740). Gesamtwerk*, ed. Zdeněk Kazlepka, Brno 2014, s. 50–51, č. kat. 142, s. 51–52, č. kat. 143.
- ⁴ Weinkopf (pozn. 1), s. 23.
- ⁵ Základní údaje k Hochhauserovi přináší Károly Lyka, Hochhauser Ephraim, in: Hans Vollmer (ed.), *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart* XVII, Leipzig 1924, s. 167. Nejnověji se pak osudem a tvorbou tohoto malíře zabývala Anna Schirlbauer, která korigovala některé dosud opakovaně přebírané údaje; viz Schirlbauer (pozn. 1), s. 6–12; publikováno též v rozšířené podobě na <https://www.anna-schirlbauer.com/publikationen/>. – Eadem, *Ephraim Hochhauser – ein kaum bekannter Malerkollege von Troger, Maulbertsch und Meytens* (vyhledáno 6. 6. 2021).
- ⁶ Schirlbauer (pozn. 1), s. 7. – Schirlbauer (pozn. 5), s. 5. Po svém návratu z Itálie působil Kupecký ve Vídni, v hlavním městě monarchie strávil s přestávkami patnáct let, než se roku 1723 přesunul do Norimberku. S Hochhauserem jej spojovala nejen specializace na portrétní tvorbu, ale také hornouherský původ a nekatolické vyznání. Jedná se však pouze o spekulaci, kterou není aktuálně možné podložit konkrétními doklady.
- ⁷ Alois Plichta, *Historické základy jaroměřického baroka*, in: Alois Plichta (ed.), *O životě a umění. Listy z Jaroměřické kroniky 1700–1752*, Jaroměřice nad Rokytnou 1974, s. 321.
- ⁸ Schirlbauer (pozn. 1), s. 7. – Schirlbauer (pozn. 5), s. 7. Hochhauser je uváděn jako autor dnes nezvěstného portrétu Francescy Romany de la Roche (1712–1782), druhé manželky hraběte Hohenemse, z roku 1733. Anna Schirlbauer mu připsala rovněž podobiznu Franze Rudolpha Hohenemse nacházející se dnes v majetku Slezského zemského muzea v Opavě, zapůjčeno Muzeu Novojičínska na zámek Kunín.
- ⁹ Oto Švajcer, *Portreti Ephraima Hochhausera u Galeriji likovnih umjetnosti u Osijeku, Vijesti muzealaca i konservatora Hrvatske* 21, 1972, s. 8–16. – Jasminka Najcer Sabljak, *History of the Fine Arts Collection of the Valpovo Landowners*, in: Danijel Jelaš et al. (ed.), *Valpovački vlastelini Prandau-Normann*, Osijek 2018, s. 133. – Ivan Roth, *Art in the Valpovo Castle*, in: *ibidem*, s. 153–154, viz též s. 346–349, č. kat. 13–20. Hochhauserovi je připisováno osm podobizen nacházejících se dnes v soukromém majetku v Rakousku a v Muzeu výtvarných umění v chorvatském Osijeku.
- ¹⁰ Carl von Lützow, *Geschichte der kais. kön. Akademie der bildenden Künste. Festschrift zur Eröffnung des neuen Akademie-Gebäudes*, Wien 1877, s. 26–27, 146.
- ¹¹ Schirlbauer (pozn. 1), s. 7, 12, pozn. 19. – Schirlbauer (pozn. 5), s. 11.
- ¹² Podobizna Philippa Ludwiga von Moltke, značeno a datováno: *Hochhauser Wien 1751*, Heeresgeschichtliches Museum ve Vídni, inv. č. 1824/2016; Hochhauserův portrét Nadásdyho dnes známe pouze z grafiky; viz <https://onb.digital/result/10D5F5F7> (vyhledáno 6. 6. 2021). K podobizně Gustava II. Adolfa viz LČ [Ladislav Čepička], Ephraim Hochhauser, Gustav II. Adolf, in: Eliška Fučíková – Ladislav Čepička (edd.), *Albrecht z Valdštejna. Inter arma silent musae?*, Praha 2007, s. 406, č. kat. 118.
- ¹³ Moravský zemský archiv v Brně (dále jen MZA Brno), fond F 201 Velkostatek Třešť, kart. 841 (např. inventář z roku 1813 a 1840); viz též MZA Brno, fond C14 Odhady moravských panství, knihy 277 a 286, nefol.
- ¹⁴ Obrazy jsou řazeny chronologicky; jednotlivá plátna jsou na zadní straně doplněna identifikačními nápisy se základními životopisnými daty vyobrazených osob. Plátna byla v pozdější době na přední straně doplněna rovněž štítky se jmény zobrazených (v pravém dolním rohu) a čísly (v levém dolním rohu). Vzhledem k tématu studie však identifikační nápisy plně nepřepisují a uvádím pouze čísla, kterými byly obrazy v Třešti opatřeny.
- ¹⁵ Srov. Österreichische Nationalbibliothek, Vídeň, Bildarchiv und Grafiksammlung (dále jen ÖNB, Vídeň), inv. č. PORT_00047458, https://onb.digital/result/BAG_4830190 (vyhledáno 25. 6. 2021).
- ¹⁶ Constantin von Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche seit 1750 in d. österr. Kronländern geboren wurden oder darin gelebt und gewirkt haben* VII, Wien 1861, s. 381.
- ¹⁷ Gemäldegalerie der Staatlichen Museen zu Berlin, inv. č. 489; srov. Henning Bock et al., *Gemäldegalerie Berlin. Gesamtverzeichnis der Gemälde*, Berlin 1986, s. 60, obr. 1529.
- ¹⁸ Čepička (pozn. 12), s. 406, č. kat. 118.
- ¹⁹ Staatliche Graphische Sammlung, Mnichov, inv. č. 33234, Paulus Pontius podle Anthonise van Dyck, <http://www.portraitindex.de/documents/obj/34703348> (vyhledáno 25. 6. 2021).
- ²⁰ Antonio Schmidt-Brentano, *Kaiserliche und k. k. Generale (1618–1815)*, Wien 2006, s. 37.
- ²¹ Herzog August Bibliothek, Wolfenbüttel, inv. č. A 8218, Martin Bernigeroth, <http://www.portraitindex.de/documents/obj/34007853> (vyhledáno 25. 6. 2021).
- ²² Herzog August Bibliothek, Wolfenbüttel, inv. č. A 8217, Elias Christoph Heiss, <http://www.portraitindex.de/documents/obj/34007832> (vyhledáno 25. 6. 2021).
- ²³ Wurzbach (pozn. 16), XII, 1864, s. 229–231.
- ²⁴ ÖNB, Vídeň, inv. č. PORT_00097905_01, Martin Bernigeroth, <https://onb.digital/result/10CD3410> (vyhledáno 25. 6. 2021).
- ²⁵ ÖNB, Vídeň, inv. č. PORT_00097902_01, <https://onb.digital/result/10E7A58F> (vyhledáno 25. 6. 2021).
- ²⁶ Schmidt-Brentano (pozn. 20), s. 58.
- ²⁷ Wurzbach (pozn. 16), XLVII, 1883, s. 2–13.
- ²⁸ ÖNB, Vídeň, inv. č. PORT_00096253_01, Pieter de Jode II, <https://onb.digital/result/10F1AB70> (vyhledáno 25. 6. 2021).
- ²⁹ Schmidt-Brentano (pozn. 20), s. 107.
- ³⁰ Wurzbach (pozn. 16), LVIII, 1889, s. 241–243.
- ³¹ The British Museum, Londýn, inv. č. Bb.1.364, Ferdinand Stenglin, https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_Bb-1-364 (vyhledáno 25. 6. 2021).
- ³² Wurzbach (pozn. 16), LII, Wien 1885, s. 261–265.
- ³³ Srov. ÖNB, Vídeň, inv. č. PORT_00103478_01, <https://onb.digital/result/10D84AE5> (vyhledáno 25. 6. 2021).
- ³⁴ Srov. např. portrét Kateřiny I. ze Státního historického muzea v Moskvě, inv. č. I 2065, <https://artsandculture.google.com/asset/%Do%95%Do%BA%Do%Bo%D1%82%Do%B5%D1%80%Do%B8%Do%BD%Do%Bo-i/iAFN-p-VelyW47w?hl=cs> (vyhledáno 25. 6. 2021).
- ³⁵ Wurzbach (pozn. 16), XXI, 1870, s. 218–222.
- ³⁶ Ingrid Halászová, *Der alte Graf mit neuem Image. Das Porträt des Palatinus Johann (V.) Pálffy als ein potentielles Frühwerk von Franz Anton Palko, Opuscula hitoriae artium* 70, 2021, s. 56–77.
- ³⁷ Wurzbach (pozn. 16), II, 1857, s. 54–57.
- ³⁸ Carl A. Schweigerd, *Oesterreichs Helden und Heerführer von Maximilian I. bis auf die neueste Zeit*, Bd. II, Grimma 1853, s. 872–883.
- ³⁹ Srov. ÖNB, Vídeň, inv. č. PORT_00097411_01, <https://onb.digital/result/10D959E5>; inv. č. PORT_00097408_01, Christoph Weigel, <https://onb.digital/result/10D959BA>; inv. č. PORT_00097409_01, Johann Andreas Pfeffel st., <https://onb.digital/result/10D959C3> (vyhledáno 25. 6. 2021).
- ⁴⁰ *Evžen Savojský*, plátno, 93 × 70 cm, SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 1419; provenience: zámek Třešť, číslo 32. – *Leopold Josef Maria Daun*, plátno, 94,5 × 70,5 cm, SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 4208; provenience: zámek Třešť, číslo 55. – *Sigmund Joachim von Trautmansdorff*, plátno, 95,5 × 68 cm, SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 1390; provenience: zámek Třešť, číslo 30. – *Jiří II.*, plátno, 93 × 70 cm, SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 1418; provenience: zámek Třešť, číslo 98. – *Karel III. Filip Falcký*, olej, plátno, 90 × 71 cm, SZ Jaroměřice nad Rokytnou, inv. č. JR 1413; provenience: zámek Třešť, číslo 64. Mobilární fond zámku Jaroměřice, kam byla díla z Třešti svezena, je navíc mimořádně rozsáhlý a jen částečně odborně zpracovaný, nelze tedy vyloučit, že ukrývá i další dosud neidentifikované Hochhauserovy portréty.

SUMMARY

Ephraim Hochhauser and newly discovered paintings from Třešť

A contribution to the issue
of research into portrait painting
in the early modern period

Zuzana Macurová

In the 18th century, number of portrait painters worked in the capital of the Habsburg monarchy. Many of them were valued and sought after in their time, but today they are on the fringes of research interest and only a fraction of their output has been identified. This also applies to Ephraim Hochhauser (1691–1771), a member of the Vienna Academy of Arts, of whose work only a few canvases are known so far. His oeuvre is now significantly expanded by a set of newly identified portraits to be found in the collections of the Jaroměřice nad Rokytnou chateau but originating from the chateau at Třešť. Twenty-one of Hochhauser's paintings have been found in the movable collection of the Jaroměřice chateau – twenty portraits are signed and dated on the reverse, one painting is ascribed. The canvases depict important personalities of the

military and political world of the 17th and first half of the 18th century and are complemented by several other portraits of members of aristocratic circles. The ensemble was created over a period during the 1740s and 1750s.

In view of to the personalities depicted, the time of origin and the location, Field Marshal Philipp Ludwig von Moltke (1693–1780), whose portrait is also in the ensemble, appears to be the probable client for the Třešť collection. One of the canvases also depicts his only daughter, Marie Philippina von Moltke (1732–1804), who married Josef Johann Herberstein (1727–1809), the owner of the Třešť estate.

The paintings are characterized by variable quality and stylistic diversity, which arises from the very manner of Hochhauser's work on this commission. The painter in fact had to create portraits of people he had not met in person. It is explicitly stated on sixteen of the canvases that these are copies – Hochhauser therefore based them on graphic or painted originals which significantly determined the final form of the works.

In the early modern period, painters quite often won commissions to depict people they never met. Therefore, when creating numerous copies and variants, they had to rely on other visual sources. However, the use of an original could quite significantly distort and obscure the artist's own personal style. This way of working is one of the reasons that make it difficult to determine the author of number of early modern portraits.

Figures: 1 – Ephraim Hochhauser, **Self-portrait**, 1754. Vienna, Akademie der bildenden Künste; 2 – Ephraim Hochhauser, **Johann Josef Philipp Harrach**, 1740. State Chateau at Jaroměřice nad Rokytnou; 3 – Ephraim Hochhauser, **Marie Antonie von Lamberg, neé von Heussenstamm**, 1751. State Chateau at Jaroměřice nad Rokytnou; 4 – Ephraim Hochhauser, **Philipp Ludwig von Moltke**, 1751. State Chateau at Jaroměřice nad Rokytnou; 5 – Ephraim Hochhauser, **Johann Franz von Gronsfeld-Bronckhorst**, 1754. State Chateau at Jaroměřice nad Rokytnou; 6 – Ephraim Hochhauser, **Johann Anton Locatelli**, 1754. State Chateau at Jaroměřice nad Rokytnou; 7 – Ephraim Hochhauser, **Albrecht of Wallenstein**, 1754. State Chateau at Jaroměřice nad Rokytnou; 8 – Ephraim Hochhauser, **Portrait of an Austrian general**, 1740s. State Chateau at Jaroměřice nad Rokytnou